

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ**

**«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың  
«ҒЫЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»  
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының  
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ  
XX Международной научной конференции  
студентов и молодых ученых  
«ҒЫЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**PROCEEDINGS  
of the XX International Scientific Conference  
for students and young scholars  
«ҒЫЛЫМ ЖАҢЕ БІЛІМ - 2025»**

**2025  
Астана**

УДК 001(06)  
ББК 72я631  
F96

**«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың  
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная  
научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE  
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for  
students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:  
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас  
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті  
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young  
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник  
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по  
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)  
ББК 72я431  
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия  
ұлттық университеті, 2025

		мұсылмандары және Екінші дүниежүзілік соғыс	
1260.	Новикова А. Г.	«Боевая деятельность партизан-казахстанцев Освейской партизанской бригады им. М.В. Фрунзе Витебской области БССР (1942-1944 гг.)»	5398
1261.	Тұрғынбай Е. М.	Тектінің тұяғы (майдангер Әлім Алмат хақында)	5401
1262.	Тайтолеуов А. Б.	Герой Советского Союза из Семипалатинской области	5405
1263.	Шуберт А. А.	Боевой путь Кучеренко Николая Петровича: от Акмолинска до Тулы	5408

**СЕКЦИЯ 9**  
**ЖУРНАЛИСТИКА ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ҒЫЛЫМДАР**  
**ЖУРНАЛИСТИКА И СОЦИАЛЬНЫЕ НАУКИ**

**9.1- секция**  
**ПОСТСЕКУЛЯРЛЫҚ ӘЛЕМДЕГІ ДІН: ЖАҢА МҮМКІНДІКТЕР,**  
**ШЕКАРАЛАР ЖӘНЕ СЫН-ҚАТЕРЛЕР**  
**РЕЛИГИЯ В ПОСТСЕКУЛЯРНОМ ОБЩЕСТВЕ: ВЫЗОВЫ, ГРАНИЦЫ,**  
**НОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ**

1264.	Абайқызы Ақтоты	Эрих Фроммның дін психологиясы	5560
1265.	Алибек Алия Бауыржанқызы	Қазақстанның әлеуметтік желілеріндегі психологиялық және рухани емшіліктің қалыптасуы	5564
1266.	Албагачиева Луиза Багаудиновна	Неоязычество в современном обществе: формы, виды возрождения	5568
1267.	Аманжолов Ансар Жанатулы	Проявление образа иисуса христа в маркетинге и интернет-юморе (мем-культуре)	5572
1268.	Әкімбай Айымжан Құдайбергенқызы	Діни ритуалдардың қоғамдағы рөлі	5576
1269.	Бейсенбай Райхан Жарқынбекқызы	Қазақстандағы мұсылман қыздары: қоғамдық пікір және құқықтық мәртебе	5579
1270.	Бидолда Жайқал Болатбекқызы	Оңалту және дерадикализация жұмыстарының халықаралық тәжірибелеріне шолу	5583
1271.	Демесінов Асылжан Алдамбергенұлы	Сенуші адамдарға психологиялық кеңес берудің ерекшеліктері	5588
1272.	Жубанышева Ардақ Талғатқызы	Жеке тұлғаның радикалдану процесін анықтау критерийлері	5593

1273.	Жусупов Санжар Муратулы	Религиозные онлайн-проповеди и психология убеждения: основные методы воздействия	5596
1274.	Ибадуллаева Ақниет Абдуалиқызы	Қасиетті құпиялардың теологиялық психологиялық аспектілері	5599
1275.	Ізбасқан Айдана Арапбайқызы	Діни бірегейлік және жаһандану	5603
1276.	Иманханов Азамат Иманханұлы	Исследование взаимосвязи религиозности и свойств темперамента личности: на основе методики пятифакторного анализа	5607
1277.	Қаржауова Майра Бауыржанқызы	Радикалды діни ағымдардың теориялық-әдіснамалық негіздері	5612
1278.	Орынтай Ади Оразбайұлы	Аспекты деструктивных культов в компьютерной игре «Cult of the lamb»	5616
1279.	Рамазан Інжу Болатқызы	Ислам шариғатындағы тұлға концепциясы: құран негіздері мен ғылыми тұжырымдар	5620
1280.	Самен Көркем Болатқызы	Цифрлық дәуірдегі діни құндылықтардың трансформациясы	5624
1281.	Шайзада Ақерке Асхатқызы	Гендерлік зерттеулердің дінтану саласындағы рөлі: қазақ қоғамындағы руханилықтың трансформациясы	5629

#### 9.2 - секция

### ҚОҒАМ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТ: ФИЛОСОФИЯЛЫҚ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТТАНУЛЫҚ ТАЛДАУ ОБЩЕСТВО И КУЛЬТУРА: ФИЛОСОФСКИЙ И КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

1282.	Абдиканова Дарина Куанышевна	Симулякр как продуктивная сила: Делёзовская критика платонизма	5632
1283.	Абитай Бейбарыс Рахымжанұлы	XX ғасырдағы қазақ ойшылдарының рухани жаңғыру мен еркіндікке қатысты философиялық ұстанымдары	5635
1284.	Алимхан Айбота Маратқызы Нукешова Диана Талгатқызы	Балаларға арналған философия:цифрландырылған заманда	5640
1285.	Атымтай Даяна Нурланқызы	Гётенің поэзиясындағы сопылық мотивтер: исламдық мистиканың батыс ойына ықпалы	5645

1286.	Байгулина Амина Акановна	Қазақ ғылымы: Қ.Сәтпаев пен Е.Бөкетов	5649
1287.	Бекботаев Сырлыбек Қуатбекұлы	«Қара жер»: таңба мен қазба жад	5653
1288.	Жақсылық Ботағоз Жарылқасынқызы	Мұзарап Жүсіпұлының күйшілік өнері және қазақ мәдениетіндегі орны	5658
1289.	Жанатқызы Ұлпан	Стоицизмнің қазіргі заманғы адамға пайдасы бар ма?!	5561
1290.	Жаркенов Ұлан Берікұлы	Қазақ философиясындағы мақал-мәтелдің орны	5664
1291.	Жолдасбаева Ақнұр Райымдекқызы	Конфуцийшілдіктегі адам, қоғам және табиғат арасындағы қарым-қатынастарды үйлестіру мәселесі туралы	5667
1292.	Зулхарова Асел	Өнер философиясындағы рухани ізденістер	5670
1293.	Калиева Айя Айбекқызы	«Страх» в философии Сёрена Кьеркегора	5673
1294.	Каменов Бекзат Расулович	Қазақ дүниетанымына тәңіріліктен енген түсініктер	5677
1295.	Капаева Аида	Қазақстандағы театр өнері дамуының кейбір тенденциялары	5681
1296.	Капсеметова Назира Канатовна	Қазақ философиясындағы адам және рухани құндылықтар	5684
1297.	Керімбай Әлихан Санжарұлы	Қоғам және философия: философиялық идеялардың қоғам дамуына ықпалы	5687
1298.	Кунтупова Аяулым Маратқызы	Қоғам және мәдениет: қазіргі қоғамның жастардың рухани құндылығымен байланысты кейбір мәселелеріне философиялық және мәдени талдау	5690
1299.	Қали Тоғжан Қахарманқызы	Эстраданың бұқаралық мәдениеттің феномені ретінде қоғамға әсері	5694
1300.	Қанапина Арайлым Жанғалықызы	Мәшһүр Жүсіп Көпейұлының рухани мұрасы	5697
1301.	Құрас Бақытгүл Қанатқызы	Сұлулық ұғымының тарихи эволюциясы	5699
1302.	Рахимғалиева Айзат Ерболатқызы	Жасанды интеллект және мораль	5702
1303.	Серік Айгерім Азаматқызы	Шәкәрімнің адамның өмірлік бағдарларының мәні туралы экзистенциалды ой толғауы	5705
1304.	Тілеуғабыл Назерке Ерболатқызы	Жоғары білім саласындағы экзистенциалдық дағдарыстарды еңсерудегі философияның ықпалы	5709
1305.	Шәді Қарақат Қайратқызы	Суфизмдегі әйелдер тарихы: раба аль-адавияның мұрасы және оның ізбасарлары	5714

### 9.3 – секция

## ЗАМАНАУИ ҚОҒАМ: ӘЛЕУМЕТТАНУЛЫҚ ТАЛДАУ СОВРЕМЕННОЕ ОБЩЕСТВО: СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

1306.	Мамежан Гүлназ Асылзадақызы	Теоретико - методологические основы исследования бренда в семейном бизнесе	5718
1307.	Серікбай Дархан Шымкентбайұлы	Оңтүстік Қазақстан имиджі: тарихи, мәдени және экономикалық аспектілер	5721
1308.	Дүйсенбек Алмаз Асқарұлы Өмірзақ Ақнұр Бауыржанқызы	Әлеуметтік желілердің ойлау қабілеті мен сөйлеу тіліне әсері	5725
1309.	Орынбаева Аруна Маратовна	Диффузия западной культуры в молодежную среду	5730
1310.	Меделханқызы Ақзада	Донорлық әлеуметтік құбылысы: даму шарттары және факторлары	5734
1311.	Мазненко Валерия Максимовна	Отношение современной молодёжи к эзотерическим практикам	5736
1312.	Кукешева Алтынай Ермекбаевна	Восприятие обучающимися онлайн обучения (по результатам онлайн опроса)	5741
1313.	Кожаметова Аружан Азаматовна	Финансовая грамотность студентов Казахстана	5744
1314.	Казиханова Зура Ерлановна	Социальные ценности современной казахстанской молодежи	5748
1315.	Уразбаева Асия Аманжолқызы	Социальная проблема как поле конфликта: кейс закона о семейном насилии в РК	5752
1316.	Төребек Нұргүл Маратқызы	Әлеуметтік желілердің қазіргі қоғамдағы студент жастардың бірегейлігін қалыптастыруға әсері	5756
1317.	Раушанбекова Майра Талгатқызы	Жоғары білімді мамандардың эмиграциясы: қазақстандағы «ми ағыны» және оның әлеуметтік салдары	5760
1318.	Нұртай Гүлсайран	Қазақ тілінің цифрлық кеңістіктегі орны: әлеуметтанулық сауалнама нәтижелері	5764
1319.	Лесов Наурызбек Әспенұлы	Мектеп жасына дейінгі балаға арналған қазақстандық медиакеңістік: әлеуметтанулық зерттеу нәтижелері	5768
1320.	Көміртай Аружан Ержанқызы	Отбасын жоспарлау контекстіндегі әйелдердің әлеуметтік бірегейлігі: репродуктивті тәжірибенің әйелдің қоғамдағы рөліне ықпалы	5772

1321.	Кенжетай Шолпан Үсенқызы	Халықаралық фриланс тәжірибесі: тенденциялар және онлайн мамандықтар	5776
1322.	Галымжанова Аружан Бауржанқызы	Қазақстандағы паралимпиадалық спортты дамытудың әлеуметтік детерминанттары	5779
1323.	Карим Аулиехан Казбекулы	Религиозная идентичность и цифровая модернизация: институциональные аспекты	5782
1324.	Алиев Марат Мухтарович	Memory studies как исследовательская парадигма в изучении памяти и мнемонических конфликтов	5785
1325.	Балықбаева Ардақ Шәкірқызы	ҚР моно қалаларының демографиялық даму болжамы	5788
1326.	Өтеғали Дулат Болатұлы	Платформалық жұмыспен қамтудың әлеуметтанулық мәселелері	5792
1327.	Иманқұл Ақнұр Бексұлтанқызы	Отбасы-неке қарым-қатынастарына жаңа ұстаным: білім деңгейіндегі және отбасындағы міндеттерді бөлудегі гендерлік теңсіздік призмасында талдау	5795
1328.	Душманов Даниэль Тулегенович	Цифровые сообщества и женщины- тестировщики: гендер и идентичность	5798
1329.	Дінмұхаммед Дильназ	Репродуктивті мінез-құлық: саяси және мәдени конструкциясы	5802
1330.	Акатаев Азамат Абылович	Пространственная статистика в прогнозировании электорального поведения населения на основе данных GPS	5806

#### 9.4 – СЕКЦИЯ

#### XXI ҒАСЫРДАҒЫ ЖАСТАР ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯ ҒЫЛЫМЫ МОЛОДЕЖЬ И ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ НАУКА В XXI ВЕКЕ

1331.	Адильхан Адина Нұртайқызы Алдашева Амира Маратовна	Роль скуки в личностном росте: как скуку можно перенаправить от аддикций к самоактуализации	5809
1332.	Аланбаев Алан Болатұлы Жантемирова Аяулым Еркиновна	Мультитаскинг в цифровой среде: информационная перегрузка и когнитивное истощение	5814
1333.	Болатбекқызы Төреқыз	К-поп жанкүйерлерінің психологиясы: әлемдік феноменнің жастар санасына әсері	5816
1334.	Дуйсембаева Сабина Жаслановна	Телефон қолдану уақыты мен стресс деңгейінің өзара байланысы	5819
1335.	Егимбаева Айнагуль Сериккалиевна	Исследование особенностей совладающего поведения родителей имеющих детей с особыми образовательными потребностями	5822
1336.	Ертукешова Гулия	Психологиялық әл-ауқат ұғымының мәні	5828
1337.	Жақсығұлова Зухра	Білім алушылардың аутоагрессивті	5832

	Бірлікқызы	мінез-құлқын зерттеудің теориялық - әдіснамалық негіздері	
1338.	Жоламан Диана Болатқызы Қадырыса Айшабибі Рахметқызы	Жеткіншектерде кездесетін агрессивті мінез-құлық пен қатыгездіктің психологиялық себептері	5836
1339.	Каримова Еркежан Сайлауқызы	Социально- психологическая адаптация молодежи – выпускников из детских учреждений	5840
1340.	Кунаков Ануар Серикович	Молодые мигранты: травма, разлука и психологическое здоровье	5843
1341.	Қожахметова Динара Тлеужанқызы	Тәуелділікті емдеудің 12 қадамдық оңалту бағдарламасы	5848
1342.	Қонысбай Фатима Ерболқызы	Когнитивті психология және тіл	5853
1343.	Абилбеков Акниет Нурболатович	Кванттық психология: сананың кванттық механика тұрғысынан зерттелуі	5857
1344.	Серікқызы Мөлдір Туякова Улбосын Жүсіповна	Білім беру жүйесінде сараптамалық қызметті жүзеге асыру	5861
1345.	Шакеева Алима Бериковна	Мектеп жасына дейінгі балалардың эмоционалды саласына әлеуметтік медиа ықпалы	5863
1346.	Масуадин Мөлдір	Психология мамандығында оқитын және басқа мамандықтағы студенттердің инфантильділік деңгейін зерттеу	5866
1347.	Мұқашева Ардагүл Болатбекқызы	Цифрлық дәуірдегі психологиялық сауаттылық және оның студенттердің эмоционалды тұрақтылығын дамытуға әсері	5870
1348.	Мырзақасым Айзада Есілбекқызы	Жеткіншектердегі суицидтік мінез-құлықтың алдын алу бойынша шетелдік тәжірибелерге шолу	5873
1349.	Нусупкүл Әнел Куатбекқызы	Жеткіншектердегі мазасыздықтың ерекшеліктері	5876
1350.	Нұршабек Панар Азаматқызы	«Ер Төстіктегі» архетиптік кейіпкерлер: юнгтың теориясы тұрғысынан талдау	5879
1351.	Рустамханова Тахмина Сухрабовна	Болашақ психологтардың оқу іс-әрекетіндегі үлгерімі мен эмоционалды интеллект арасындағы байланыс	5884
1352.	Сарина Амина Саидовна	Тіл және нейропсихология	5887
1353.	Шайманов Даулет Ерганатович	Связь между личностными характеристиками и приверженностью в религии ислам	5892
1354.	Секербаева Зарина Тимуровна	Психологические аспекты отношения и вовлеченности казахстанской молодежи в видеоигры	5896
1355.	Смагулова Нұрай Ануарқызы	Перфекционизмнің аутоиммунды аурулармен байланысы	5901
1356.	Тигран Ислана	«How childhood trauma affects us as	5904

		adults»	
1357.	Сулейменова Гульжазира Тажмагамбетовна Абдракышова Акерке Оралбаевна	Аутистік спектрдің бұзылыстары бар балаларды психологиялық қолдау	5908
1358.	Тасжурекова Нурсая Ерлановна	Эмоционалдық күйдің шығармашылыққа әсері	5912
1359.	Боранбаева Жансая	«Отбасы» ұғымының ғылыми әдебиеттерде зерттелуі	5914
1360.	Юсупова Гузель Сериковна	Применение медитации в психотерапевтической практике психологов и психосоматологов	5918
1361.	Керимкулова Жансая	Влияние детско-родительских отношений на расстройство пищевого поведения	5923
1362.	Сулейменова Гульжазира Тажмагамбетовна Абияким Ақбота Ақылбайқызы	Аутистік спектрдің бұзылыстары бар балаларды тәрбиелеп отырған ата-аналарды психологиялық сүйемелдеу	5926
1363.	Тухашев Муслим Яхьяевич	Взаимосвязь уровня самодисциплины и удовлетворённости жизнью у студентов	5930
1364.	Ахмет Бота Базарбайқызы	Жасөспірім және өмірдің мәні	5935
1365.	Жолдықараева Алтынай Қанатқызы	Отбасылық тәрбие стилінің жеткіншектердің өз-өзіне сенімді болуына ықпалы	5938

9.5-секция. Заманауи әлеуметтік саясат пен әлеуметтік жұмыс  
Современная социальная политика и социальная работа

1366.	Имангалиева Жанель Сержановна	Вызовы и проблемы в работе социальных работников во время чрезвычайных ситуаций	5942
1367.	Седунова Кристина Владимировна	Социально-психологическая адаптация выпускников детских домов	5945
1368.	Михайлова Дарья Анатольевна	Образ профессии «социальная работа» в средствах массовой информации Республики Казахстан	5949
1369.	Жусупова Дильназ Дулатовна	Мотивация профессиональной деятельности и уровень притязаний будущих социальных работников	5953
1370.	Аманкельды Чингиз Аскарұлы	Профессиональная пригодность и приспособляемость к профессии «Социальная работа»	5955
1371.	Сейтжанов Сабыржан Жарылкаганович	Перспективы, риски и возможности миграции в условиях города (на примере г.Астана)	5958

1372.	Аубакирова Аягоз Каиртаевна Адилбекова Толкын Алиевна	Социальная работа и цели устойчивого развития: литературный обзор	5961
1373.	Абдрахманова Сыргагул	Права на образование детей с нарушением слуха в Казахстане	5966
1374.	Болатова Ұлжан Мырзағалиқызы	Қазақстандағы ақпараттық қауіпсіздік және медиасауаттылық; БАҚ рөлі мен әлеуметтік саясат механизмдері	5970
1375.	Семенова Юлия Евгеньевна	Роль социальных работников в профилактике суицидального риска в медиа пространстве	5973
1376.	Сейтхан Гүлзат Жаңабайқызы	Әлеуметтік жұмыскер медициналық-санитариялық алғашқы көмек ұйымындағы мультидисциплинарлы топтың негізгі қатысушысы	5976
1377.	Саңғылбаева Ботагөз Ермекқызы	Жаңа туылған нәрестелерден бас тартқан әйелдердің мотивациясы мен әлеуметтік жағдайлары: перзентханадағы кейстерді талдау	5980
1378.	Дуйсенбаева Толқын Нурдиллақызы	Әлеуметтік жұмыстың тәжірибесінде арт-терапияны қолдану мүмкіндіктері	5985
1379.	Нұранова Данагүл Жандарбекқызы	Жетім балалармен және ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалармен жұмыс істеудегі кейс-менеджмент	5988
1380.	Олжабай Аружан Қалдыбекқызы	Спорт мүгедектігі бар адамдардың өмірлік сценарийін өзгерту факторы ретінде	5992
1381.	Бейбітова Ләззат Арманқызы	Әлеуметтік қызметкерлердің қазақстандағы инклюзивті туризмді дамытудағы рөлі	5996
1382.	Сегізбаева Жанерке Маханбетқызы	Девиантты-мінез құлықты жасөспірімдермен әлеуметтік жұмыс	5999
1383.	Шекербек Айжан Сәбитқызы	Ядролық сынақтардан зардап шеккендерді әлеуметтік қорғау	6002
1384.	Алибекова Жанат Асылбекқызы	Көру қабілеті бұзылған балаларға әлеуметтік қолдау көрсету	6008
1385.	Аманбай Еркежан Әлібекқызы	Әлеуметтік жетімдікті еңсерудегі қабылдаушы ата-аналар мектебінің үлесі	6011

1386.	Ибрагим Аяулым Ерболқызы	Егде жастағы адамдарға күтім жасаудың кешенді тәсілі	6014
1387.	Ерғалиева Аяулым Ғалымжанқызы	Еріктілік – әлеуметтік жұмыстың ажырамас бөлігі	6017
1388.	Қыстаубай Карима Қуанышбекқызы	Адаптация студентов первого курса к обучению в вузе	6024
1389.	Исаева Мерей Сеилбековна	Социальное предпринимательство: от бизнеса к общественной трансформации на пути к устойчивому будущему	6029

#### 9.6-секция

### ЦИФРЛЫҚ ЖУРНАЛИСТИКА ЖӘНЕ ҚОҒАММЕН БАЙЛАНЫС: ҚАЗІРГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ МЕН БІЛІМ БЕРУ АСПЕКТІЛЕРІ ЦИФРОВАЯ ЖУРНАЛИСТИКА И СВЯЗИ С ОБЩЕСТВЕННОСТЬЮ: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ

1390.	Талапқанұлы Ераман	Спорт журналистерін даярлау: 2019–2024 жылдардағы медиа-зерттеулер және халықаралық тәжірибе	6033
1391.	Кайрат М. К.	Эволюция социальной рекламы в Казахстане: от плакатов к digital-форматам	6038
1392.	Орынбасар С.А.	Жасанды интеллект заманындағы digital - коммуникациялар	6042
1393.	Мурзағалиева А.Е.	Сегментация аудитории с помощью искусственного интеллекта	6048
1394.	Магзумова Ж. Н.	PR саласындағы жасанды интеллект	6053
1395.	Салимжан Д.Ж.	Кризисный digitalpr: как справиться с негативом в интернете	6057
1396.	Тұяқбай Ақнұр Айболқызы	PR-дың қазақ поэзиясының дамуына ықпалы	6062
1397.	Алиева А. Д. Рустемова М. М.	Жасанды интеллект және PR-дағы цифрлық технологиялар	6066
1398.	Дауитхан Көгершин	Әйел спортшыларына қатысты медиа репрезентациялар: гендерлік аспект	6069
1399.	Ерланова Еркежан Ерлановна	Tiktok және Instagram платформаларындағы спорттық контенттің ықпалы	6072

1400.	Иүсіп Нәрсә	Спорт журналисінің бейнесі: кәсіби дағдылар мен жаңа талаптар	6074
1401.	Кабылбекова Аяна Канатовна	Қазақ киносының имиджін қалыптастырудағы PR-дың рөлі	6076
1402.	Құдайберген Аяулым Мирханқызы	Қазақ театрын жандырудың PR стратегиялары: жаңа медиа құралдарының рөлі	6079
1403.	Құрманжан Айгер	Халықаралық спорт жарыстары және қазақтілді бақ-тың қатысуы	6081
1404.	Отынбай Аружан Абайқызы Куанышева Диамара Куанышевна	Спорттық шараларды әлемдік деңгейде ұйымдастырудағы PR-дың рөлі	6085
1405.	Халым Күзеухан	Әлеуметтік желілердегі спорт журналистикасы: артықшылықтары мен кемшіліктері	6090
1406.	Хуандаг Алемнур	Футбол матчтарының репортажы: журналистік шеберлік пен этика	6092

#### 9.7-секция

#### Журналистиканың дамуы: дәстүр мен трансформация Развитие журналистики: традиции и трансформация

1407.	Тургазыева Дильназ Медетовна	Қазақстан телеарналарындағы сараптамалық бағдарламалардың жаһандық кезеңдегі даму тенденциясы	6097
1408.	Амантай Жұлдыз Ағыбайқызы	Әйел журналистердің қоғамдық-саяси қызметі: отандық және шетелдік тәжірибе	6101
1409.	Kussainova Adel	Comparison of crime programs on tv different countries	6104
1410.	Озенбаева Назым Тукибаевна	Журналистика путешествий: история возникновения и этапы становления	6107
1411.	Қабдрашев Біржан Жарқынұлы	Қарулы қақтығыс аймағындағы журналистің рөлі мен қауіпсіздігі: Ресей мен Украина жанжалы негізінде	6111
1412.	Akimbekova Dilyara	Practice – oriented approaches in teaching journalism: experience of universities in Poland and Kazakhstan	6114
1413.	Elubay Guldana	Interactive teaching methods in training future journalists: practices from Poland and Kazakhstan	6116

1414.	Ғаббас Г.Е.	Сұхбат алудың ерекшеліктері (Youtube әлеуметтік желісінің мысалы бойынша)	6120
1415.	Мулькаман Назерке	«Threads» жаңа әлеуметтік желісінде отандық және шетелдік бақ-тың белсенділігі: салыстырмалы контент-талдау	6125
1416.	Серикова К.Т.	Қазақстан мен Ресей байланысы: ақпараттық кеңістіктегі ықпалдастықты арттырудағы өзекті мәселелер	6128
1417.	Шанжархан Зейін Әмірханұлы	Интернет журналистика негіздері: трендтер, аудитория, платформалар	6133
1418.	Сәдуақас Шаттық Серікқалиқызы	Әлеуметтік медиадағы Edutainment Қазақстандағы танымдық контент жасаудың жаңа моделі	6137
1419.	Жамботырова Айнеля Ербулатовна	Цифрлық дәуірдегі жаңалық тарату: дәстүрлі телевизияның бәсекеге бейімделуі	6142
1420.	Жұмағали К.С.	«Хабар» телеарнасында ақпараттық саясатты көрсету ерекшеліктері мен проблемалары (2015–2024 жылдар бойынша)	6147
1421.	Асилбек Жансая Турсунқызы	Журналистер мен алгоритмдер: жасанды интеллектің редакциялық процестер мен аудиторияның сеніміне әсері	6149
1422.	Сұлтан Ажар	Имидж және бедел: жеке тұлғаларға арналған имидж қалыптастыру стратегиялары	6151
1423.	Бекен Алем Куатұлы	Жасанды интеллект және big data технологияларының цифрлық журналистикадағы рөлі	6154
1424.	Ахметова Дильназ	Қазіргі медиадағы трансформация	6156
1425.	Жарбосинова Акмарал Наурызбайқызы	Әлеуметтік медиаданың жаңа механизмдері, алгоритмдік сүзгілердің қоғамдық пікірге ықпалы	6159
1426.	Кенжеқара Әспет	Цифрлық медиадағы отандық pr және жарнама	6162

1427.	Алтай Іңкәр	Медиадағы манипуляция және оның қоғамға әсері	6164
1428.	Молдахметова Камила Қалдыбекқызы	Желтоқсан көтерілісінің тарихи маңызы мен саяси бағасы	6168
1429.	Бошанова Әсел Ербуланқызы	БАҚ-тағы медиа-инновациялардың дамуы	6169
1430.	Ментай Аяжан	Қазіргі журналистика: дәстүр сабақтастығы және трансформация жолдары	6173
1431.	Берік Д.Б.	Қазіргі тележурналистикадағы қазақ тілінің тілдік нормалары: жаңалықтарда қолданылу мәселелері	6176
1432.	Кеңшілікова Еркеназ Ғабитқызы	Журналистиканың дамуы: дәстүр мен трансформация	6181
1433.	Дәлкенқызы Перизат	Цифрлық трансформация және дәстүрлі БАҚ: қазақстандық медианың жаңа бағыты	6182
1434.	Манафья Шұғыла Бақытқызы	Салааралық журналистиканың даму үрдістері мен трансформациясы	6185
1435.	Байұзақ Ұлданай	Отандық мультфильмдердің тәрбиелік аспектілері	6189
1436.	Толкынбекова Дильназ	Киноаударма теориясы мен оның түрлері	6193
1437.	Ералханқызы Би-Фатима	Израиль-Палестина қақтығысы жағдайындағы бұқаралық ақпарат құралдарының қызметі	6194
1438.	Dildabek Gaini Ibragimova Akbota	Youtube as a second screen: the digital adaptation of kazakhstan tv channels	6198
1439.	Қожатай Аяжан	Сот журналистикасы: отандық және шетелдік тәжірибе	6202
1440.	Құрманалы Дариға Дәулетқызы	Цифрлы медиа мен дезинформацияның қоғамдық санаға әсері	6204
1441.	Марданманова Әмина	Телеертегілердің бала тәрбиесіне ықпалы	6208
1442.	Арғын Томирис Дамирқызы	Этикалық мәселелер және журналистиканың жауапкершілігі	6210

1443.	Одылова Мафтуна	Влияние цифровизации на распространение феминистского дискурса: социальные сети и онлайн-платформы	6214
1444.	Шардарбек Аружан	Фактчек жасау және оның маңызы	6219
1445.	Kussainova Adel	Image of journalists and tv hosts covering criminal topics on television	6223
1446.	Серікова Құралай	Қазақстан мен Ресей ынтымақтастығы: БАҚ перспективасына көзқарас	6229

#### 9.8-секция

### МЕДИА ЖӘНЕ БАСПА ИНДУСТРИЯСЫ: ЖАҢАНДЫҚ ТРЕНДТЕР МЕН ҰЛТТЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕР

### МЕДИА И ИЗДАТЕЛЬСКАЯ ИНДУСТРИЯ: ГЛОБАЛЬНЫЕ ТРЕНДЫ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ

1447.	Сансызбаев Н.Д.	Цифрлық дәуірдегі баспа: кітап шығару, оқу мәдениетін қалыптастырудағы мәселелер	6232
1448.	Сугурова Салтанат Базарбаевна	Қазақстандағы ауыл шаруашылығындағы суды үнемдеудің БАҚ-тағы көрінісі	6234
1449.	Narzullayeva Mukhayyo Iftikhor qizi Allambergenova Perkhan Kudaybergenovna	Theory and practice in journalism education	6237
1450.	Джумахметов Жігер Мейрамбекұлы	Дизайн трендтерінің эволюциясы және олардың жарнама стратегияларына ықпалы	6240
1451.	Нұрайлым Байзакеш	Қазақтілді балалар басылымдары: қалыптасу тарихы мен даму болашағы	6243
1452.	Қуанышқызы Ақниет	Медиадағы тактильді дизайн: жаңа тіл	6246
1453.	Келесова Жұлдыз Бақытжановна	О некоторых тенденциях в книгоиздании переводной Зарубежной литературы на казахском языке	6248
1454.	Маличкина Елизавета Андреевна	Перспективы цифрового книгоиздания в Казахстане	6251
1455.	Бекен Ильяс Ерғалыұлы	Верстка и дизайн важный фактор привлечения аудитории к печатным изданиям	6253

1456.	Шарапиева Рысалды	Интерактивті баспа өнімдері: заманауи білім мен медианың жаңа белесі	6257
1457.	Нургалиев Мади Еркатович	Использование ритма и звуковых эффектов	6260
1458.	Мұхитқызы Диана	Қазақ кітабының эволюциясы: көне қазақ кітаптарындағы иллюстрация (каллиграфия) өнері	6264
1459.	Амангелдина Данажан	Эпистолярлық мәтіндердің ғылымдағы орны	6269
1460.	Бейсенбай Диана	«Мазмұндама» баспасының заманауи жобалары	6272
1461.	Талғатқызы Адина	«Steppe and world» баспасының аударма кітап шығарудағы іс-тәжірибесі	6275
1462.	Тулегенова Аяулым	Шетел классиктерін қазақ тіліне аудару: мәдениетаралық диалог және әдебиеттегі аударма мәселелері	6278
1463.	Какен Мейірім	Ауғанстандағы билік ауысуы және оның халықаралық медиадағы көрінісі	6281
1464.	Жанатова Асем	Қазақ әндерінің әлеуметтік медиада насихатталуы	6286
1465.	Гантумур Армангүл	«Гейткипер» теориясы және медиа манипуляция	6289
1466.	Мұқанбай Ділнәз	Қытай мен АҚШ арасындағы ақпараттық соғыс	6293
1467.	Хамзина М. А.	Взаимодействие современных издательств и социальных сетей	6296
1468.	Ермаханова Ә.Б	Влияние социальных медиа на рекламу фильмов и роль издательских платформ	6300
1469.	Қожатай Аяжан Мустафақызы	Ақпарат дәуіріндегі технологиялық соғыс - жаңа саяси құрал ретінде	6304

## СЕКЦИЯ 10

### ЗАҢ ҒЫЛЫМДАРЫ

Біз, жас буын, медиакеңістікте қазақ өнерінің лайықты орын алуына ықпал ете аламыз. Ол үшін ұлттық музыкаға тек өткеннің ескерткіші ретінде емес, болашақтың іргетасы ретінде қарауымыз керек.

#### Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Жұбанов А. «Замана бұлбұлдары»
2. Қазақ ұлттық энциклопедиясы
3. Төлегенова Б. «Өнерге тағзым»
4. “Qazaq radiolary” ресми сайты
5. YouTube, Instagram контент-талдауы
6. Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігі: «Музыкалық мұра» жобасы

ӘОЖ 070(574.22)

### «ГЕЙТКИПЕР» ТЕОРИЯСЫ ЖӘНЕ МЕДИА МАНИПУЛЯЦИЯ

Гантумур Армангүл

[armanglantumur@gmail.com](mailto:armanglantumur@gmail.com)

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Журналистика және саясаттану факультетінің 3-курс студенті

Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекші – Г.Ш. Әшірбекова

Бүгінгі күні технология дамыған заманда ақпаратқа қол жеткізу мен медиа қарқынды дамуда. Медиа дамыған сайын сайын, блогерлер көбейіп, азаматтық журналистикамен айналысып, әуесқой әртүрлі манипуляция тудыратын жарнама мен сайлау алды, саяси бағыттағы бейнероликтер әлеуметтік желілерге жарияланып, халықтың ойын сан тарапқа бөліп немесе жалған ақпараттар кеңінен тарап жатыр. Бүгінде жалған ақпаратты, ресми ақпараттан айыру көрермен, қарапайым халық оның ішінде үлкен буын үшін қиындық тудырады. Ресми де, рас ақпаратты жалған ақпараттан айыра алмауға тағы бір себеп, жасанды интеллекттің дамуы. Сол үшін де әлеуметтік желілердегі әр жарияланған ақпаратқа сенбей, ақ пен қараны ажырата біліп, медиа манипуляцияға ілінбеген абзал. Ақпаратты сүзгіден өткізіп, оны жариялайтын болсақ қажетсіз тұсын жасырып, қажетті ақпаратты жариялаған абзал. Ғылыми баяндама стратегиялық даму контекстінде қарастырылады: “қақпа күзетшісі” теориясына анықтама, оның қажеттілігі мен мықты да, әлсіз жақтары, медиа манипуляцияға анықтама мен екі тақырыптың байланысы, гейткипер теориясының тарихи контексті қарастырылады. Бұл теорияның пайда болуы мен дамуы, социология мен журналистикадағы рөлі, сондай-ақ ақпараттық манипуляция мен қоғамдық пікірді қалыптастырудағы байланысы талданады. Гейткиперлер ақпарат ағынын сүзу арқылы қоғамдағы маңызды оқиғаларды таңдайды, бұл өз кезегінде саяси нарративтердің қалыптасуына әсер етеді.

Гейткипер теориясы – бұл ақпараттың адамдарға қалай жететінін және кім оны сүзгіден өткізіп, қайсысын жариялап, қайсысын жасыратынын түсіндіретін теория

Қарапайым тілмен айтқанда:

Гейткипер (ағылшынша *gatekeeper* – «қақпашы», «қақпа күзетшісі») – бұл ақпарат ағынын бақылайтын адам немесе ұйым. Яғни, бұл адам не нәрсені халыққа көрсету керек, ал не нәрсені көрсетпей қою керек екенін шешеді.

Медиа манипуляция – бұл ақпаратты бұрмалау, оны белгілі бір мақсатта пайдалану, қоғамның пікірін өзгертуге бағытталған әрекеттер. Гейткиперлердің рөлі қазіргі заман талабына сай, өйткені ақпараттық манипуляцияның үрдістері мен әсерлері қоғамдағы саяси коммуникацияға тікелей ықпал етеді.

Гейткипер теориясы және медиа манипуляция тақырыбы қазіргі заманғы ақпараттық қоғамда ерекше маңызға ие. Ақпараттың жылдам таралуы, медиа құралдарының көптігі және әлеуметтік желілердің дамуы қоғамдағы ақпараттық ландшафтты түбегейлі өзгертіп, ақпараттық сүзгілер мен гейткиперлердің рөлін қайта қарауды талап етеді. Гейткипер теориясы, яғни ақпарат ағынын бақылау және маңызды оқиғаларды таңдау процесі, медиа саласында шешуші рөл атқарады. Бұл теорияның негізінде ақпараттың қалай таңдалатыны, қандай критерийлер бойынша қоғамға ұсынылатыны, және бұл процестің саяси нарративтерді қалыптастырудағы маңызы зерттеледі.

Медиа манипуляциясы — қазіргі қоғамда баспасөз бен ақпарат құралдарының ықпалына қатысты күрделі және қызықты мәселе. Ақпараттық кеңістікте мыңдаған мәліметтер мен хабарламалар арасында аудитория назарын тарту үшін әртүрлі әдістер мен стратегиялар қолданылады. Аудиторияның назарын басқару мен бақылау мақсатында журналистер мен контент жасаушылар манипуляциялық тәсілдерге сүйенеді. Бүгінде медиа манипуляциясының көптеген түрлері бар, ал олардың кейбірі аудиторияның эмоциялық күйіне әсер етуге бағытталған, мысалы, қорқынышты шақыратын немесе реніш тудыратын мазмұнды тарату арқылы. Медиа манипуляциясының ішінде ақпараттық сүзгілердің рөлін қарастыру қажет. Гейткипер теориясы бойынша, медианың рөлі - ақпаратты таңдап, өңдеу, манипуляциялау. Бірақ бұл процесс тек қана ақпараттың көлемін емес, оның сапасын да өзгерту мүмкіндігін береді. Ақпараттық вброс пен манипуляция арасындағы шекара айқын болмаса да, манипуляция аудиторияның танымдық қабылдауына әсер етуге тырысады. Бұл ретте, медиа контент тек ақпарат бермейді, сонымен қатар қоғамдық пікірді қалыптастырады. Медиа манипуляциясының механизмдері әлеуметтік медиа платформалары арқылы да қуатты түрде жұмыс істейді. Аудиторияның көңіл-күйін жаңарту үшін пайдаланылған түрлі техникалар, мысалы, практикалық жалған ақпарат тарату немесе мақсатты хабарламаларды тиісті топтарға жіберу арқылы қоғамдық пікірді ықтимал өзгертуге бағытталған. Формальды ақпараттық манипуляцияның сипаттамасы оның шығуы мен мақсаттарына байланысты өзгеріп отыруы мүмкін. Яғни, медиа аудиториясы ақпаратқа сенімділік жағынан неғұрлым күмәнмен қарайды, соғұрлым манипуляцияның жемісі төмен болуы ықтимал.

Ақпараттық манипуляция мен медиа манипуляциясында адамдар мен ұйымдардың мүдделері арасындағы күрделілік туралы егжей-тегжейлі зерттеулер жүргізілуде. Мысалы, саяси коммуникацияда медиа структуралар саяси стратегияларды құруда маңызды рөл атқарады. Саяси көшбасшылар мен партиялар медиа құралдарын пайдалана отырып, өздерінің имидждері мен өкілдерін халық арасында қалыптастырады, манипуляциялық тәсілдер көмегімен. Медиа манипуляциясы қоғамда инфляция мен ақпараттық күйзеліс кезеңінде әрекет етеді. Аудитория оны іс жүзінде сезінбейтін еді, егер медианың ықпалы минималды болса. Алайда, бұл процесс жеке тұлғаның психологиялық жай-күйіне әсер ету арқылы тереңдеді. Ғылыми зерттеулер көрсетуі мүмкін, көптеген адамдар ақпараттың санына емес, сапасына назар аударатыны, бірақ спектрдегі шектеулер мен манипуляциялардың шекараларын айқын тану қиындайды. Салдарынан, медиа аудиторияның пікір қалыптастыруы мен қабылдауын өзгертетін маңызды психологиялық механизмдерін пайдалануға әкеледі.

Қазіргі уақытта медиа манипуляциясының тән белгілері мен әлеуметтік тұстары тереңірек қарастыруды талап етеді. Аудиторияны манипуляциялау шараларының тепе-теңдігі қоғамда қалыптасқан туындау механизмдерімен, медиа өнімдердің әлеуметтік динамикасымен айқындалады. Зерттеушілер мен медиа сарапшылары манипуляциялық стратегияларды балалар мен жасөспірімдерге қолдану ерекшеліктерін де ерекше атап өтуде. Сыртқы әсерлер мен техникалардың әсері жас ерекшеліктеріне қарай өзгереді, ал контентті тұтыну және ойлау кейде тіпті қиындықтар тудыруы мүмкін.

Ақпараттық құралдардың заманауи дамуымен медиа мен қоғам арасындағы байланыс тереңірек болады. Технологиялық прогресс, әсіресе әлеуметтік желілердің пайда болуы, ақпаратқа қол жеткізу мен оны тарату тәсілдерін өзгертті. Бұл жаңа реалияда аудитория медиа мен саяси актерлердің манипуляциялық әрекеттерінен зардап шегуі мүмкін. Осыдан келіп,

аудиторияны бұрынғы шектеулерсіз ақпараттық медиасенсоматика тұрғысынан қалыптастыру қажеттілігі туындайды.

Демек, медиа манипуляциясының концептуализациясы қоғамдық пікір құрылымын қалыптастыратын негізгі аспектілердің бірі болып табылады. Тек медиа өнімдерін емес, сонымен қатар оларды тұтыну әдебін қарауда зерттеулер жүргізу арқылы медианың рөлін айқын түсінуге мүмкіндік туындайды.

Гейткиперлердің бүгінгі қоғамдағы рөлі ақпараттық ортаның өзгеруіне орай күрделене түсті. Ақпараттың мол көлемі, баспасөз құралдарының көптігі және әлеуметтік желілердің белсенділігі гейткиперлердің қызметін жаңаша көзқараспен қарауды талап етеді. Олар тек ақпаратты сүзбейтін емес, сондай-ақ, қоғамның қажеттіліктеріне сәйкес мазмұнды таңдауда, таратқанда және насихаттауда маңызды рөл атқарады. Қазіргі таңда гейткиперлер аудиториямен тиімді қарым-қатынас орнату арқылы қоғамдық сана мен пікірді қалыптастыруға ықпал етеді. Жаңа технологиялар мен медиа платформалардың дамуы үшінші билік өкілдігінің міндеттері мен жауапкершіліктерін өзгертуге әкеп соқты. Олар ақпаратты тек сүзу ғана емес, сонымен қатар оны аудиторияға ұсыну кезінде различитикалық, этикалық және мәдени контекстерді ескеру қажет. Аудиторияның сауаттылығын арттыру арқылы, гейткиперлер қоғамның медиацифрлық сауатын көтеруге атсалысады, бұл өз кезегінде демократиялық процестерге оң әсерін тигізеді.

Гейткиперлердің рөлі, әрине, тек шектеулі ақпарат көлемімен шектелмейді. Олар контенттің сапасын, беделділігін және сенімділігін арттыруда үлкен міндет атқарады. Ақпараттық манипуляцияның алдын алу, саяси нарративтерді тудыру, қоғамның дұрыс шешім қабылдауына ықпал ету сияқты мақсаттары бар. Дұрыс әрі сенімді ақпаратты жеткізу арқылы гейткиперлер мемлекеттегі демократиялық үрдістердің нығаюына ықпал етеді. Бұдан басқа, гейткиперлер ақпараттық сүзгілердің механизмдерін тиімді қолдана отырып, медиа манипуляцияның негативті әсерін азайтуға қабілетті. Медиа манипуляцияның мазмұны көбінесе саяси мүдделерге сәйкес келетіні белгілі. Гейткиперлердің рөлі бұл контексте ақпараттың шынайылығын тексеру, сындарлы сұхбаттар мен пікірталастарды ұйымдастыру арқылы маңызды. Олар қоғамның ресми идеологиядан тыс пікірлерді тыңдауына да жағдай жасай алады.

Ақпараттың жеткізілуі мен оны қабылдау арасындағы қарым-қатынас – гейткиперлердің көз алдында тұрған жауапкершілігі. Гейткиперлер қоғамдағы ақпарат ағымын бақылау арқылы саяси билік құрылымына әсер етуі мүмкін. Олар шындық пен манипуляция арасындағы шекараны анықтауда елеулі рөл атқарады, себебі қоғам тек сауатты информацияға ғана емес, сонымен қатар мүдделі көзқарастармен толықтырылған мазмұнға да мұқтаж. Сондықтан, қазіргі заманда гейткиперлердің міндеттері мен рөлдері қарқынды дамып, қоғамдық пікірдің қалыптасуында маңызды рөлге ие болуда. Ақпараттық ресурстар мен технологиялардың дамуымен, аудиториямен тікелей байланыс жасау мүмкіндіктері артып келеді. Гейткиперлер инвестицияланған сенім мен ақпараттың сапасын арттыру арқылы қоғамдық пікірді қалыптастыруда беталыстарды басқаруы мен манипуляция қолдануы тиіс. Нәтижесінде, гейткиперлердің рөлі тек ақпараттың жеткізушісі ретінде ғана емес, қоғамдық пікірдің қалыптасуындағы белсенді қатысушы ретінде анықталады. Олар қоғамның ақпаратқа қол жетімділігін қамтамасыз ете отырып, саясат пен экономикадағы өзгерістерге жаңа көзқарас ұсынуға жол ашады. Тиімді гейткиперлік қызмет қоғамның ақпараттық мәдениетін дамытуға ықпал етуі тиіс.

Ақпараттық манипуляция – бүгінгі күні қоғамымыздағы күрделі үрдіс. Цифрлық ақпараттың кеңінен таралуымен бірге, ақпараттық манипуляция технологиялары да жетілдіріліп жатыр. Цифрлық медиада қолданылатын тілдік манипуляция құралдары мен әдістері біздің түсінігіміз бен қабылдауымызды өзгертуге бағытталған. Мұндай манипуляциялардың нәтижесінде, ақпарат қайталап, қате түсініктер мен стереотиптер пайда болуы мүмкін. Ақпараттық манипуляция механизмдерінің бірі – цифрлық информацияны тексерілмеген көздерден пайдалану. Сонымен қатар, қоғамдық-саяси басылымдарда цифрлық ақпараттың манипулятивті құралдары жиі қолданылады. Мысалы, «Российская газета»,

«Ивестия» және «Новая газета» секілді медиа ресурстарында манипуляция мен ақпаратты distort ету деңгейлері әрдайым зерттеліп, талданады.

Медиа манипуляцияның психологиялық аспектілері мен стратегиялары өте маңызды. Олардың негізінде адамдардың когнитивтік процестеріне әсер ету жатқанын байқауға болады. Ақпаратты жеткізудегі манипулятивтік тәсілдер, мәселен, шындықты бұрмалау, эмоциялық реакцияны қоздыру сияқты механизмдер қоғамдағы ақпараттық ландшафтты өзгертілуіне себепші болады. Зерттеулер дәлелдегендей, манипуляция механизмдерін дұрыс түсіну адамды психотехникалық әсерлерден қорғауға мүмкіндік береді. Сонымен бірге, әлеуметтік медиадағы соңғы жаңалықтарды ұсыну тәсілдері де манипуляцияға жиі ұшырайды. Пікір лидерлері мен тексерілмеген ақпараттың таралу себептерін анықтау, аудиторияның манипуляцияға қалай түсу мүмкіндігін болжайды. Социальды желілерде манипуляторларды анықтау және олардың әрекеттерінің негізгі формаларын талдау ақпараттық ландшафттың ашықтығын қамтамасыз ету үшін өте маңызды.

Гейткиперлердің рөлі қазіргі заман талабына сай өзгеріп отыр. Олар тек ақпаратты таңдап қана қоймай, сонымен қатар, ақпараттың контекстін, форматын және жеткізу тәсілдерін де анықтайды. Бұл, өз кезегінде, аудиторияның ақпаратты қабылдауына және түсінуіне әсер етеді. Гейткиперлердің шешімдері қоғамдағы саяси, әлеуметтік және экономикалық процестерге ықпал етеді.

Ақпараттық манипуляция үрдістері мен әсерлері қоғамда терең із қалдырады. Ақпараттың бұрмалануы, жалған ақпараттың таралуы және қоғамдық пікірдің манипуляциялануы – бұл мәселелер қазіргі ақпараттық қоғамда өзекті болып табылады. Ақпараттық манипуляцияның әсерлері тек саяси салада ғана емес, сонымен қатар, әлеуметтік, экономикалық және мәдени салаларда да байқалады. Саяси коммуникациядағы медиа рөлі ерекше. Медиа саяси ақпаратты таратуда, қоғамдық пікірді қалыптастыруда және саяси процестерді бақылауда маңызды құрал болып табылады. Медиа арқылы таралатын ақпараттың сапасы мен сенімділігі, өз кезегінде, қоғамдағы саяси тұрақтылыққа, демократияға және азаматтық қоғамның дамуына әсер етеді.

Гейткипер теориясының заманауи өзектілігі ақпараттық қоғамның дамуымен тығыз байланысты. Ақпараттың көптігі мен әртүрлілігі, сондай-ақ, ақпараттық манипуляцияның кең таралуы гейткиперлердің рөлін одан әрі маңызды етеді. Гейткиперлердің шешімдері мен әрекеттері қоғамдағы ақпараттық ландшафтты қалыптастырады, сондықтан олардың рөлін зерттеу қазіргі заманғы медиа мен саясаттың өзара байланысын түсінуге мүмкіндік береді.

Осылайша, гейткипер теориясы мен медиа манипуляция тақырыбы ақпараттық қоғамның дамуында маңызды рөл атқарады. Ақпараттық сүзгілер мен саяси нарративтерді қалыптастырудағы гейткиперлердің рөлін зерттеу, қоғамдағы ақпараттық процестерді түсінуге және ақпараттық манипуляцияның әсерлерін анықтауға мүмкіндік береді. Баяндама ақпараттық қоғамдағы медиа мен саясаттың өзара байланысын тереңірек түсінуге, сондай-ақ, ақпараттық манипуляцияның алдын алу жолдарын іздеуге бағытталды.

### **Қолданылған әдебиеттер тізімі:**

1. Безрукова О. Н., Самойлова В. А. Материнский гейткипинг в России: молодые отцы о матерях и барьерах доступности детей после развода // Мониторинг общественного мнения: экономические и социальные перемены. 2020. №3 (157). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/materinskiy-geytkiping-v-rossii-molodye-ottsy-o-materyah-i-barierah-dostupnosti-detey-posle-razvoda> (27.01.2025).

2. Бодрунова Светлана Сергеевна ТЕОРИЯ ИНФЛЮЕНСИНГА: ОТ ЛИДЕРОВ МНЕНИЙ К ТОЧКАМ КРИСТАЛЛИЗАЦИИ ОБЩЕСТВЕННОГО МНЕНИЯ // Социодиггер. 2021. №5 (10). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/teoriya-inflyuensinga-ot-liderov-mneniy-k-tochkam-kristallizatsii-obschestvennogo-mneniya> (05.03.2025).

3. Капитан Татьяна Филипповна Трансформация манипулятивных практик в современных медиа и этика журналиста в цифровую эпоху // Гуманитарий Юга России. 2018.

№6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/transformatsiya-manipulyativnyh-praktik-v-sovremennyh-media-i-etika-zhurnalista-v-tsifrovuyu-epohu> (10.12.2024).

Хольгер Куссе , Майгуль Тулегеновна Шакиенова Медиаманипуляция и комплексная коммуникация в рекламе и ток-шоу // Мир русскоговорящих стран . 2024. №2 (20). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mediamanipulyatsiya-i-kompleksnaya-kommunikatsiya-v-reklame-i-tok-shou> (20.03.2025).

Дзялошинский И.М. Манипулятивные технологии в масс-медиа // Вестник Московского университета. Серия 10. Журналистика. 2005. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/manipulyativnye-tehnologii-v-mass-media> (17.12.2024).

16 Кихтан В.В. Исследование процессов манипулирования массовым сознанием в современных средствах массовой информации // Вестник Волжского университета им. В. Н. Татищева. 2018. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/issledovanie-protssessov-manipulirovaniya-massovym-soznaniem-v-sovremennyh-sredstvah-massovoy-informatsii> (09.12.2024).

4.Донецкая Ирина Владимировна Медиа технологии манипуляции массовым сознанием // Коммуникология: электронный научный журнал. 2023. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mediatehnologii-manipulyatsii-massovym-soznaniem> (12.03.2025). (09.12.2024).

5.Алдонгарова А.Д., Арынғали Э.Э. ҚАЗІРГІ ҚОҒАМДАҒЫ ӘЙЕЛ РӨЛІ // Вестник науки. 2022. №1 (46). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/azirgi-o-amda-y-yel-r-li> (30.03.2025).

6.Айтжанов Мақсат Айтжанұлы, Шапағат Түгелбай АКТЕРЛІК ШЕБЕРЛІК ОҚЫТУШЫСЫНЫҢ ТҰЛҒАЛЫҚ БАҒДАРЛАНҒАН КӘСІБИ ДАЯРЛЫҒЫ // Endless light in science. 2024. №февраль. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/akterlik-sheberlik-o-ytushysyny-t-laly-ba-darlan-an-k-sibi-dayarly-y> (02.04.2025).

**ӘОЖ 070(574.22)**

## **ҚЫТАЙ МЕН АҚШ АРАСЫНДАҒЫ АҚПАРАТТЫҚ СОҒЫС**

Мұқанбай Ділнәз

[dilnaz2407@icloud.com](mailto:dilnaz2407@icloud.com)

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Журналистика және саясаттану факультетінің 4-курс студенті

Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекші – Г.Ш. Әшірбекова

«Екі қошқардың басы бір қазанға сыймайды». Қазақтың осынау бір мәтелі әлем тарихындағы барлық геосаяси ахуалдарға жасалған ең жарасымды сипаттама іспеттес. Қазіргі АҚШ пен Қытай қарым-қатынастары да жаңа «Қырғи-қабақ соғыс» деп бағалап жатқандар жетерлік. Әсіресе, халықаралық қатынас саласында қаламын ұштап жүрген журналистер тарапынан осыны көп естиміз. Жалпы, 20-ы ғасырдағы АҚШ-Кеңес Одағы шиеленісіне де «Cold War», яғни, «Қырғи-қабақ соғыс» деп атау қойған тілшілер екенін есе алсақ, ақпарат майданындағы майталмандардың әр сөзі тарихи терминге айналатынын есте сақтаған жөн.

Оқиғаның тарихына терең үңілер болсақ, 2017-і жылы өзінің алғаш Президенттік мерзіміне аяқ басқан Дональд Трамп, АҚШ экономикасына, қоғамдық және әлеуметтік өміріне Қытай терең еніп кетті, - деп дабыл қақты. Бұл – болашақта үлкен проблемаға айналуы мүмкін деген Трамп, Қытай ықпалынан қорқа бастады. Әлбетте, Аспан асты елінің экспансиялық саясаты жасырын болудан қалған. Трамптың шамына тиген ең үлкен жайт – «Сауда дефициті». АҚШ пен Қытай сауда айналымы әлемдегі ең үлкен, 600 млрд доллардан асып жығылады. Алайда, АҚШ-тың Қытайға экспорты, Қытайдың АҚШ-қа экспортынан 3 есе артық. Осыны қайтсем де түзетемін деген Дональд Трамп, Қытай туарларына кедендік салық енгізе бастайды. Қытай да, жауап қайтарамыз деген оймен қарымта салық салды. Екі ел басшылары ресми мәлімдемелерінде бір-біріне айбат көрсетумен болды. Тайвань